

Epäonnistunutta kuvakieltä

Tavallisimpia kielellisen ilmaisun tehosteita ovat kielikuvat. Taitava kynänkääntäjä voi niiden avulla antaa esitykselleen tyyllistä loistoa tai runollista viehätystä, jopa lisätä sen havainnollisuutta ja siten edistää selvyttä. Taitamaton kirjoittaja taas on kuvasanontoja suosiessaan alinomaisessa vaarassa sortua kuluneiden fraasien tai luonnottomien, väkinäisten ilmauksien viljelyyn, joka enemmän pilaa kuin parantaa tyyliä.

Tarkatkaamme seuraavaa esimerkkiä: »Erämiesten käsityksen mukaan metsälintujen rauhoitus oli täysosuma, joka elvytti riistakannan.» Sanaa *täysosuma* käytetään usein kuvallisesti jotakin erinomaisen onnistunutta saavutusta tarkoittamassa. Mainitsemassani yhteydessä se tuntuu kuitenkin hullunkuriselta, koska mikään täysosuma — kuvallinenkaan — ei voi olla elvyttävä: täysosumilla riistaa päinvastoin surmataan.

Suuren lehden pääkirjoituksessa todettiin taannoin: »Teollisessa kehityksessäkin omatoiminen panos merkitsee lähtölaukausta, jolle tulevat saavutukset perustuvat.» Tekee ensinnäkin mieli kysyä, miten saavutukset perustuisivat lähtölaukaukselle: eihän paukahdus ole perusta, jolle mitään voisi rakentua. Harkitsematonta on myös puhua samalla kertaa »omatoimisesta panoksesta» ja »lähtölaukausta», kun kuitenkin ei ajateltane, että mainittu panos jytäkähäisi sen tien lähtölaukauksena taivaan tuuliin. Kirjoittajan perin epämääräisesti ilmaisema ajatus olisi ollut sanottavissa ilman kuvia paljon selvemmin, lyhyemmin — ja huomattakoon — verrattomasti tyylikkäämmin esim. näin: Teollisuutta kehitettäessäkin oma-aloitteisuus on ratkaisevan tärkeää.

Seuraavat poiminnot ovat urheilupals-

toilta: »Mäntynen oli eilen PT:n viitonavain, joka viitoitti tien muille pisteitä tuottaneeseen esitykseen.» Oudoksuttaa puhe avaimesta, joka viitoittaa tietä. Hiihtäjä Hakulisen mainittiin kerran olevan »lievästi sairaalialla». Epäilen koko sairaalialojen olemassaoloa, mutta kuvallisessakaan sairaalialassa ei olla koskaan »lievästi», vaikka sairaana voikin olla lievästi.

Kuvailmauksien tenho johtaa kirjoittajia väliin suhdattomuuksiin. Sellaiseen on harhaiduttu, kun sanotaan, että jokin sähkölaitosten yhteistyösopimus ansaitsee »tulla merkityksi aikakirjoihin jonkinlaisena historian virstanpylväänä». »Aikakirjoihin» merkitään vain todella huomattavia tapahtumia, sellaisia, joita sopii ehkä joskus sanoa myös »historian virstanpylvääksi», mutta aina on syytä varoa koostamasta yhteen näin väkeviä voimailmauksia.

Herkistykäämme sitten kuuntelemaan

seuraavaa meille kaikille osoitettua kiitosta: »Erityisesti kiitämme liikkeiden johtajistoa ja suurta yleisöä, joka tärkeimpänä renkaana kaupan ketjussa on ollut arvokas oikeaan tavaravalintaan ohjaava porras.» Kiitos menettää tehoaan, kun »kaupan ketjun tärkein rengas» yhtäkkiä muuttuukin »portaaksi»; omituista on myös puhua tavaravalintaan »ohjaavasta» portaasta. — Erilaisten kuvasanontojen tiheä käyttely johtaa sangen usein niin kuin edellisessäkin virkkeessä siihen, että kuvat eivät sopeudu luontevasti toisiinsa.

Kuvailmauksia viljeltäessä on siis oltava varovainen. Harkittakoon huolellisesti, milloin kielikuva ilmaisee asian todella havainnollisemmin ja vakuuttavammin kuin tavallisissa merkityksissään käytetyt sanat. Ellei kuvailmaus ole selvä ja ellei se tunnu luonnollisesti sopivan asia- ja tekstiyhteyteen, sillä ei kannata »somistaa» sanottavaansa.

PAAVO PULKKINEN